

OASeS
ONGELIJKHEID, ARMOEDE,
SOCIALE UITSLUITING EN DE STAD

Persconferentie

Woensdag 1 december 2010 om 10 uur

Hof van Liere, Prentenkabinet – Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen

Stadscampus

Ter gelegenheid van de publicatie van

ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING

JAARBOEK 2010

Redactie

JAN VRANKEN
SEPPE DE BLUST
DANIELLE DIERCKX
AN VAN HAARLEM

Nr. 18 in de Reeks
Sociale InZichten

Uitgeverij ACCO,
Leuven/Den Haag

Universiteit Antwerpen - Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Centrum OASeS (Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad)

De Meerminne, St-Jacobstraat 2, 2000 Antwerpen

Tel 03 265 53 54 Fax 03 265 57 99

<http://www.oases.be>

Drie uitdagingen uit het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting

Structurele ongelijkheid op het slagveld van de economische crisis

Nu de kruitdampen van de economische crisis enigszins optrekken, kan het identificeren van de slachtoffers beginnen. Ons vermoeden uit de vorige twee Jaarboeken wordt bevestigd: deze crisis heeft niet iedereen even hard getroffen.

Jongeren werden bijzonder sterk getroffen. Deze groep kent de relatief sterkste werkloosheidsstijging (44,7% méér niet werkende werkzoekenden onder de 25 jaar in de periode 2008 – 2010) en een significante toename van de langdurige werkloosheid (van 6 300 jongeren in 2008 naar 11 500 in 2010). De dreiging van langdurige en structurele werkloosheid hangt sommigen al van bij het begin van hun arbeidsloopbaan boven het hoofd. De hertewerkstellingskans voor jongeren onder de 25 jaar die meer dan 12 maanden werkloos waren (11% voor 2010) ligt immers gevoelig lager dan bij kortdurige werkloze jongeren (20,4%).

Sterker nog, er lijken nieuwe structurele ongelijkheden te ontstaan. Zo is het aanbod van banen veranderd. Een groot aantal werklozen werkte in krimpsectoren (metaalsector, autoconstructie, textiel, maar ook telecommunicatie en hotel- of verblijf) waar de crisis het lelijkst huis hield. Daardoor is de kans klein dat hun job opnieuw tot leven wordt gewekt. Een verdere polarisatie van de arbeidsmarkt tekent zicht af.

Sociale economie, lokale diensteneconomie en arbeidszorg vormen essentiële onderdelen van een activerend arbeidsmarktbeleid

Een activerend arbeidsmarktbeleid blijft het centrale instrument in het Europese en Vlaamse sociaaleconomische beleid. Evenwel volstaat een job niet om uit de armoede te blijven of te geraken, hoe sterk hij ook beschermt tegen armoede. Een eerste voorwaarde is dat wordt ingegrepen op de werking van de arbeidsmarkt zelf en op de kwaliteit en de omgeving van de job.

Een andere cruciale voorwaarde voor een succesvolle bestrijding van armoede en andere vormen van sociale uitsluiting is dat arbeidsmarktparticipatie binnen een ruimere maatschappelijke participatie wordt geplaatst. De Europese aanbeveling rond Actieve Inclusie vormt een sterke basis voor zo'n beleid en dat wordt in snel tempo ook erkend. Het gaat om een geïntegreerd driesporenbeleid, waarbij aan de lidstaten wordt opgedragen tegelijk te zorgen voor een volwaardig inkomen dat de mensen in staat stelt om een waardig leven te leiden, voor een inclusieve arbeidsmarkt en voor toegankelijke kwaliteitsvolle sociale diensten.

Investeren in een structureel armoedebeleid ook na het Europese jaar

2010 is tegelijk een overgangsjaar en een sleuteljaar voor de armoedebestrijding. Op het Vlaamse, federale en Europese niveau werden het afgelopen jaar belangrijke strategische documenten goedgekeurd die de armoedebestrijding de volgende jaren zullen sturen; het gaat onder meer over het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014 en Europa 2020. Alle schuiven ze ambitieuze doelstellingen naar voren en introduceren ze een sociaal innovatieve aanpak, meteen ook het eerste 'vlaggenschip' van EU2020. Daarmee is ook de aanzet gegeven om op de verschillende beleidsniveaus structurele instrumenten te ontwikkelen voor een structureel antwoord op een structureel probleem.

Wil deze aanzet ook op het terrein een succes worden genoemd, moet er aan twee voorwaarden worden voldaan. De doelstellingen voor armoedebestrijding zullen duidelijk budgettair moeten worden vertaald. Ook moet er aandacht worden besteed aan het ongelijkheidsversterkend effect van bepaalde

beleidsmaatregelen (o.a. de fiscale voordelen van het woonbeleid en de selectieve toegang tot trajecten van levenslang leren). Het zal de kunst zijn de aandacht voor armoede en sociale uitsluiting vast te houden en de vooropgestelde ambities waar te maken, ook na het Europese jaar.

Recente ontwikkelingen in beleid en feiten over armoede

In het Jaarboek hanteren we al langer een veelzijdige definitie van armoede, waarbij we armoede ruimer zien dan een tekort aan inkomen.

"Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen."

In het Jaarboek besteden we naast inkomen ook aandacht aan de ontwikkelingen op andere vlakken, zoals arbeid, onderwijs, wonen en gezondheid.

In wat volgt, bekijken we voor een paar domeinen telkens kort de huidige situatie en geven we een aantal uitdagingen voor de toekomst.

1. TUSSEN WERK EN WERKELIJKHEID

Een arbeidsmarkt in crisis.

De economische crisis bleek al zeer snel ook een arbeidsmarktcrisis te zijn. Het aantal niet werkende werkzoekenden steeg sinds net voor het begin van de economische crisis (het 1^e kwartaal van 2008) met 27 % tot 210 908 werkzoekenden in het eerste kwartaal van 2010. Hierdoor viel voor velen een financiële buffer weg en werd het perspectief op (her)tewerkstelling gefnuikt door de aanhoudende lage jobcreatie. Hoewel we vandaag een voorzichtige stabilisatie zien van de algemene werkloosheid kunnen we niet zeggen dat het effect van de arbeidsmarktcrisis op een toenemend armoederisico voorbij is.

Eerst en vooral resulteerde de crisis in een toename van het aantal langdurig werklozen. Waar de kortdurige werkloosheid sinds maart 2010 op jaarbasis afneemt, blijft de langdurige werkloosheid tot vandaag toenemen tot 89 337 langdurige werklozen in maart 2010. Vooral de groep die tussen een en twee jaar werkloos is kent een sterke groei: met 74% tot 39 076 personen tussen het 1^e kwartaal van 2008 en het 1^e kwartaal van 2010. Omdat de jobcreatie nog beperkt is en het herstel pril, verwachten we niet dat de langdurige werkloosheid snel zal dalen. Deze situatie is nog problematischer omdat de hertewerkstellingskansen van langdurige werklozen klein zijn. In het eerste kwartaal van 2010 was de gemiddelde maandelijkse uistroom van niet-werkende werkzoekenden naar werk 5,5% voor langdurig werklozen tegenover 15,1% voor kortdurige werklozen. Bij jongeren was de verhouding 11% en 20,4%. Een aantal kansengroepen werd daarenboven harder geraakt door de economische crisis dan gemiddeld. Zo steeg het aantal niet-werkende werkzoekende jongeren (-25j) de afgelopen twee jaar met 45% tot 44 203 personen in het eerste kwartaal van 2010. Ook mannen werden relatief zwaarder getroffen door de economische crisis met een stijging van het aantal niet werkende werkzoekenden met 42% tot 111 489 personen.

De veranderende structuur van de arbeidsmarkt

Hoewel een job de kans op armoede sterk verlaagt, zijn niet alle banen evenwaardig. We zien een patroon ontstaan dat bekend is onder de term 'polarisatie': zowel bij hoogbetaalde professionele beroepen als bij laagbetaalde dienstenberoepen neemt de werkgelegenheid toe ten koste van gemiddeld betaalde beroepen. De meest conjunctuurgevoelige beroepen zijn ongeschoolde

handlangers, machine-, montage- en fabrieksarbeiders, maar ook directeurs van kleine ondernemingen, een beroepsgroep waaronder de meeste zelfstandigen vallen. Op lange termijn is het effect van de vervanging van arbeid in routinematige beroepen door een voortschrijdende technologie dominant aanwezig. Beroepen als kantoorbedienden en vakarbeiders (metaalnijverheid, bouwnijverheid) worden hier ongelijk geraakt. Op zowel lange als korte termijn zijn vrouwen, hoogopgeleiden en werkenden van beroepsleeftijd (29-54 jaar) in minder kwetsbare beroepen tewerkgesteld dan mannen, lager en gemiddeld opgeleiden, en jongere en oudere werkenden.

Arbeid en levenslang leren

De ongelijkheid in arbeidsmarktkansen en het risico op armoede en sociale uitsluiting worden niet alleen meer bepaald door onderwijsresultaten maar ook door de vaardigheden die men verwerft tijdens het arbeidstraject. Wat men bijleert tijdens de eerste baan wordt in grote mate bepaald door het onderwijsniveau waarmee men de eerste baan begint. Dit heeft te maken met de leercapaciteit die men verwerft tijdens de schoolloopbaan om nieuwe vaardigheden aan te leren tijdens de verdere levensjaren. Daarnaast spelen ook de kenmerken van de baan en het aansluiten van de eerste baan op het opleidingsniveau een belangrijke rol.

Uit analyse blijkt dat hogeropgeleiden meer en ruimer bijleren dan lager opgeleiden en dat wie de arbeidsloopbaan begint met een actieve baan meer en ruimer bijleert dan wie dit doet in een passieve of een stressvolle baan. Wie in een passieve job terecht komt, heeft zo 80% meer kans om niets bij te leren dan iemand in een 'actieve' job of in een 'groei'-job. Het is belangrijk te weten dat, met het oog op toenemende kansongelijkheid tijdens de arbeidsloopbaan, naast de verschillen in 'leercapaciteit' ook de 'potentiële vaardighedenrijkdom van banen' van belang zijn. Zelfs in die mate dat men bij de beoordeling van de kwaliteit van een (eerste) baan ook (en misschien vooral) met dit criterium rekening zou moeten houden.

Uitdagingen voor overheden

De sociale ongelijkheid op de arbeidsmarkt wordt grotendeels veroorzaakt door een sociale ongelijkheid in opleidingsniveau en bijhorende vaardigheden. Een grote uitdaging voor de overheid situeert zich dan ook binnen het onderwijsbeleid (zie 3. Gelijke onderwijskansen). Daarnaast zien we dat de verandering in de banenstructuur eveneens een grote invloed heeft op de sociale ongelijkheid, via onder meer de duurzaamheid van een job, de kwaliteit van een job, de potentiële vaardighedenrijkdom van een job. Belangrijk binnen het kader van armoedebestrijding en arbeidsmarktbeleid is de specifieke rol van de sociale economie en de arbeidszorg.

Voor beide sectoren is het van belang dat hun positie binnen het arbeidsmarktbeleid wordt geconcretiseerd en bestendigd. Wanneer mensen terecht kunnen in de arbeidszorg en de sociale economie, en dit belangrijk wordt bevonden voor hun persoonlijk welbevinden en het maatschappelijk belang, dan is het wenselijk dat de sectoren zelf niet voortdurend in vraag worden gesteld. De vereenvoudiging van het bestaande instrumentarium van de sociale economie, zowel van de verschillende werkvormen als van de ondersteuningsstructuren is hierbij cruciaal. Daarnaast is het belangrijk dat beide sectoren op een zo goed mogelijke manier worden gemonitord. Dit zowel voor het rekening houden met de afstand tot de arbeidsmarkt als om het effect van sociale tewerkstelling op de deelnemers vast te stellen. Hoe wordt de doelstelling van zelfredzaamheid en emancipatie van de werknemers ook werkelijk bereikt en wat kan hieraan worden verbeterd?

2. DE ONDERSTE TREDE VAN DE INKOMENSLADDER

Inkomensarmoederisico.

Volgens de meest recente cijfers van de EU-SILC (2009) moet één op tien Vlamingen (10,1%) leven van een inkomen dat onder de armoederisicogrens valt (60% van het nationaal mediaan equivalent inkomen of € 966 per maand voor een alleenstaande en € 2 028 voor een gezin met twee kinderen). Voor heel België is dit 14,6%. De armoedecijfers kennen hier een status-quo tegenover de vorige jaren (EU – SILC 2009). Berekenen we de armoedegrens op 60% van de mediaan van het Vlaamse equivalente inkomen dan is het armoederisico in Vlaanderen 12,8% in 2008 (EU-SILC 2008).

De groepen met een hoog armoederisico zijn in Vlaanderen vooral alleenstaanden (15,7%), alleenstaande ouders (22,3%), 65-plussers (20,2%) en mensen zonder werk (19,1%). Ook laagopgeleiden (18,0%) en huurders (19,1%) kennen een verhoogd risico om onder de armoedegrens te vallen. Gezinnen waar niemand werkt en waar ook kinderen opgroeien, lopen een zeer hoog armoederisico: 75,4%. Van de huishoudens met kinderen waarbij alle volwassenen uit werken gaan, ligt dit armoederisico op 'slechts' 3,3%. Dat de stabiele inkomensarmoedecijfers ons geen volledig beeld geven wordt duidelijk wanneer we de 'subjectieve armoede' bekijken. Dit is het aantal mensen dat aangeeft het moeilijk te hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. In Vlaanderen liep dit in 2009 op tot 15,2% (14,8% in 2008 en 9,6 % in 2007), voor België als geheel zelfs tot 21,1% (21,6% in 2008 en 15,3% in 2007). Als we naar de bedragen van de uitkeringen kijken, dan merken we dat deze vaak niet toereikend blijken. De sociale uitkeringen als percentage van de armoederisicogrens voor het leefloon bevestigen dit: het bedrag van het leefloon bedraagt slechts 74% van het bedrag van de armoedegrens voor alleenstaanden. Voor een koppel met twee kinderen is dat 64%.

De deprivatie-indicator meet hoeveel procent van de bevolking te kampen heeft met gebrekkige leefomstandigheden. Daartoe wordt nagegaan hoeveel procent van de bevolking op minstens drie van de volgende negen items 'slecht' scoort: het zich kunnen veroorloven van een week buitenshuis met vakantie te gaan; het zich kunnen veroorloven van om de twee dagen vlees, vis of een vegetarisch alternatief te eten; problemen met achterstallige betalingen; in staat zijn om het huis adequaat te verwarmen; onverwachte uitgaven ter waarde van het maandbedrag van de armoederisicogrens van het jaar voordien kunnen betalen en het zich kunnen veroorloven van TV, vaste of mobiele telefoon, persoonlijke wagen, wasmachine. Voor België is dit in 2009 11,6% (11,4% in 2008 en 12,0% in 2007). Wanneer mensen zich minstens vier items niet kunnen veroorloven, spreekt men van ernstige materiële deprivatie: 5,2% Belgen kampt met ernstige materiële deprivatie (5,6% in 2008 en 5,7% in 2007).

Stijgende schuldenlast.

Het aantal mensen met problematische schuldenlast nam de voorbije jaren altijd verder toe. Naast de blijvende problematiek van kredietopeningen en wanbetalingen groeien ook de energie- en telecomschulden. Ondanks de korte periode van rust in de elektriciteitsprijzen blijft de consument ook in 2009 en 2010 geconfronteerd met hoge energierekeningen. Het aantal personen dat wegens wanbetaling bij de netbeheerder terechtkomt, steeg dan ook uitzonderlijk (een stijging van 21% in 2009 ten opzichte van het voorgaande jaar tot 72 978 personen). Het feit dat bij een aantal OCMW's en CAW's geen wachtlijsten voor schuldbemiddeling meer worden aangelegd, omdat ze te lang zouden zijn, is tekenend.

Uitdagingen voor overheden

Het optrekken en welvaartsvast maken van de laagste uitkeringen blijft de grootste uitdaging. Het uitblijven van een stabiele regering op federaal niveau maakt dat men dit hete hangijzer niet wil aanpakken. Al enkele jaren zet de overheid in op het automatisch toekennen van uitkeringen en voorzieningen. Het systeem bestaat in Vlaanderen al voor de schooltoelage, maar op andere

levensdomeinen - zoals voor de sociale energietarieven en de inkomensgarantie voor ouderen - schieten het Vlaamse en federale niveau nog altijd tekort.

3. GELIJKE ONDERWIJSKANSEN

Sociale ongelijkheid tijdens de schoolloopbaan.

Het onderwijs in Vlaanderen blijft bijdragen tot de reproductie van sociale ongelijkheid. Naast de ongelijke toegang tot het onderwijs (kleuteronderwijs en deeltijds beroepssecundair onderwijs of hoger onderwijs) en de selectieve schoolkeuzevrijheid manifesteert de sociale ongelijkheid in het onderwijs zich in de studieoriëntering, de doelmatigheid van het onderwijs en de uitstroom uit het onderwijs. De kans op schoolse achterstand blijft ongelijk verdeeld. De keuze tussen ASO en TSO wordt niet alleen bepaald door de ongelijke resultaten van de leerling in het basisonderwijs, maar evenzeer door zijn/haar sociaaleconomische achtergrond. De ongekwalificeerde uitstroom blijft zo met 14,7% voor het schooljaar 2006 – 2007 zeer hoog (een toename van 19% t.o.v. 1999). Het tweedekansonderwijs en de trajecten rond levenslang leren, worden steeds belangrijker maar blijven kansen missen wat betreft toegankelijkheid en effectiviteit. Iemand met een hoog opleidingsniveau heeft zo veel meer kans dan iemand met een midden- of laag opleidingsniveau om te participeren in een traject levenslang leren. Het gemiddeld slaagpercentage voor de examencommissie eerste zitting (2002 – 2008) blijft steken op 16%.

De moeilijke overgang naar de arbeidsmarkt.

Het schooljaar 2007-2008 kende een historisch laag aantal schoolverlaters dat na een jaar nog werkloos was (9,8%); in 2009 waren na een jaar nog 14,6% van de afgestudeerden ingeschreven als werkzoekende of een toename van 49%. De arbeidsmarktkansen blijven daarbij sterk bepaald door het studieniveau. Waar gemiddeld 33,4% van de laagopgeleide schoolverlaters zonder werk zat aan het einde van het jaar, is dit voor hoogopgeleide schoolverlaters 7%. Alarmerend is het toenemend aantal schoolverlaters zonder werkervaring gedurende het jaar na afstuderen. Deze jongeren lopen een hoog risico om in langdurige werkloosheid te geraken.

Uitdagingen voor de overheden

Voor 2010 werden enkele beloftevolle hervormingen aangekondigd voor het secundair onderwijs. Zo zou de structuur van het onderwijstraject veranderen en een definitieve studiekeuze worden uitgesteld tot het einde van de tweede graad. Deze voorstellen gaan in op een aantal knelpunten van sociale ongelijkheid in het (secundaire) onderwijs; evenwel zullen ze nog verder moeten worden geconcretiseerd en geoperationaliseerd alvorens echt een oplossing te bieden. De uitdaging bestaat erin om de verschillende actoren in het onderwijsveld (zowel de leerlingen, leerkrachten als ouders) achter dit project te scharen.

Daarnaast vormt de kennissamenleving een blijvende uitdaging. Een grote druk op leren en presteren mag de opdracht van een inclusief onderwijsbeleid niet in de weg staan. Ook de structuur van de arbeidsmarkt zal hierbij in rekening moeten worden gebracht; we vermeldde al het toenemend aantal faillissementen in een aantal krimpsectoren, waar klassiek veel laaggeschoolden aan werk raken. Tevens moet de arbeidsmarkt ook kwalitatieve laaggeschoolde jobs voorzien. Daarnaast zal er meer moeten worden ingezet op werkervaring, ook en vooral tijdens het deeltijds onderwijs. Een toegenomen krapte op de onderwijsmarkt door een selectief sterk verjongende bevolking en een jarenlange onderinvestering in de onderwijsinfrastructuur zorgde er tenslotte voor dat we beducht moeten zijn voor het ontstaan van specifiek stedelijke ongelijkheidsmechanismen waarbij de nabijheid, de kwaliteit of de onderwijspedagogiek van bepaalde scholen in de strijd worden gegooid en resulteren in een ongelijke toegang tot kwalitatief onderwijs.

4. RECHT OP WONEN

De polarisatie van de woningmarkt.

De recentste cijfers herbevestigen de polarisatie op onze woningmarkt. Een substantiële groep huurders ervaart een problematische woonsituatie. 25% van de huurders kent problemen met de kwaliteit van de woning (een lekkend dak, vochtige muren of vloeren) (EU-SILC 2008). Door hun zwakke socio-economische situatie hebben huurders vaak geen andere keuze dan dit te ondergaan. Het woonbeleid zal dan ook in eerste instantie moeten inspelen op de kosten van huisvesting. Wanneer we kijken naar het huishoudbudget dat nodig is om rond te komen, zien we dat dit proportioneel hoger ligt dan de wettelijke minimuminkomens die we in België kennen; het verschil bedraagt gemiddeld 36% en de huisvestingskosten van huurders nemen hiervan gemiddeld 45% voor hun rekening. Een degelijke en betaalbare huisvesting blijft een cruciale factor in de armoedebestrijding. De sociale huursector zou de toestand kunnen verzachten, maar daar staan einde 2009 nog 83 768 mensen in de rij.

Het mattheüseffect in het Vlaams woonbeleid.

Het woonbeleid lijkt de bestaande financiële drempels niet te verminderen. Recent onderzoek toont aan dat ook in 2005 de woningmarkt voor een toename van de inkomensongelijkheid zorgt; voor de huurmarkt stijgt de ongelijkheid met 32% wanneer rekening wordt gehouden met de woonuitgaven. Toch moeten we op onze hoede zijn voor een ongebreidelde doelgroepuitbreiding van het Vlaams woonbeleid. Vandaag kent dit woonbeleid bijna geen uitsluitinggrenzen en kan minstens 90% van de populatie een beroep doen op meer dan de helft van de subsidies. Voorbeelden zijn de renovatiepremie, de verzekering tegen inkomensverlies en de woonbonus. Het mattheüseffect speelt hier dus: de sociale voorzieningen komen vooral de rijke mensen ten goede, en niet hen die het nodig hebben.

Uitdagingen voor de overheden

De uitdaging voor de overheid situeert zich eerst en vooral in een realisatie van de doelstelling van het grond- en pandendecreet om voor 45 000 extra sociale woningen tegen 2020 te zorgen. Daarnaast zal de doelmatigheid en selectiviteit van het woonbeleid moeten worden versterkt; hierbij moeten de verschillende overheden samenwerken. Nieuwe uitdagingen voor het woonbeleid situeren zich op het vlak van ruimtelijke ordening (de opmaak van een vernieuwd ruimtelijk structuurplan Vlaanderen waarbij men rekening zal moeten houden met de impact van ruimtelijke ordening op sociale ongelijkheid), demografie (een verdere vergroening en 'verwitting' resulteren in specifieke woonvoorkeuren) en een gebiedsgericht beleid voor steden en gemeenten (steden kennen een grotere huurmarkt en een lagere kwaliteit van het woonpatrimonium). Dak- en thuisloosheid blijft een belangrijke problematiek. Dat 68,5% van de OCMW's aangeeft dat het aantal dak- en thuislozen de afgelopen jaren is gestegen, noodzaakt het verder opnemen van deze problematiek.

5. GEZONDHEID: DE ONGELIJKHEID BLIJFT

Gezondheidsongelijkheid neemt niet af.

De recentste gezondheidsenquête ging specifiek de situatie en evolutie qua sociaaleconomische ongelijkheden in gezondheid na. Dat de prevalentie in de gezondheid ongelijk is verdeeld, wordt opnieuw bevestigd. Mensen met een lagere opleiding hebben gemiddeld een slechtere gezondheid dan mensen met een hoge opleiding. Dit komt tot uiting in zowel de fysieke als de mentale gezondheidsstatus. Ook de chronische aandoeningen en handicaps zijn ongelijk verdeeld. De sociale ongelijkheid in gezondheid is sinds 1997 over de verschillende indicatoren niet significant afgenomen.

Uitdagingen voor overheden

De overheden moeten leren rekening houden met de mechanismen die aan de basis liggen van de sociale ongelijkheid in gezondheid en ze moeten hun beleidsaanbevelingen daarop steunen. Ondanks de inspanningen van de overheid in het wegwerken van financiële drempels voor gezondheidszorg, zien we een serieuze stijging in het aantal mensen dat medische consumptie uitstelt wegens geldgebrek (14,9% in 2008). Om de sociale ongelijkheid in de gezondheid weg te werken, moet de gezondheidszorg toegankelijker en beter betaalbaar worden voor iedereen. Een automatische toekenning van het OMNIO-statuut zou als een evidentie moeten worden beschouwd.

Enkele opmerkelijke cijfers

- 36,9% van de alleenstaande ouders met kinderen bevindt zich onder de armoederisicogrens in België (€ 966 per maand voor een volwassene met één kind; € 2 028 per maand voor een koppel met twee kinderen).
- 21,1% van de huishoudens in België geeft aan het moeilijk te hebben om de eindjes aan elkaar te knopen.
- 16,6% van de <18 jarigen leeft onder de armoederisicogrens (2009). In 2008 bedroeg dit 17,2%.
- In 2008 was het armoederisico voor kinderen (<18 jaar) het grootst in de eenoudergezinnen (42,3%), en in de werkloze huishoudens (82,1%).
- Tussen het eerste kwartaal van 2008 en dat van 2010 steeg het aantal mannelijke niet-werkende werkzoekenden met 41,9%. De stijging bij de vrouwen bedroeg in dezelfde periode 14,9%.
- Met 3,3% van het BBP zit België duidelijk vooraan in het peloton van de lidstaten wat betreft arbeidsmarktuittgaven.
- Van alle Belgische werknemers is naar schatting zowat 4,6% financieel arm volgens de relatieve 60%-grens.
- In 2009 kwamen 72 978 gezinnen wegens wanbetaling terecht bij een netbeheerder voor elektriciteit (een stijging van 21% t.o.v. 2008).
- De ongekwalificeerde uitstroom bij jongens neemt sinds 1999 gemiddeld met 24% toe.
- In 2009 waren er 8 423 geregistreerde dossiers van collectieve schuldenregeling in Vlaanderen, een stijging met bijna de helft (46,8%) tegenover 2007.
- Na een jaar waren, voor het schooljaar 2008-2009, nog 14,6% van de afgestudeerden ingeschreven als werkzoekende (+ 49% t.o.v. schooljaar 2007-2008).
- De ongelijkheid neemt met 32% toe bij het in rekening brengen van de woonuitgaven voor de huurmarkt.
- 68,5% van de Vlaamse OCMW's geeft aan dat het aantal dak- en thuislozen is gestegen.
- De kans dat een persoon met een laag opleidingsniveau vindt dat hij in een redelijke tot slechte gezondheid verkeert, is 3,3 keer groter dan voor iemand met een hoog opleidingsniveau.
- Het aantal mensen in België dat medische consumptie om financiële redenen uitstelt, steeg de laatste tien jaar (van 10,7% in 1997 naar 14,9% in 2008).

DE STRUCTUUR VAN HET JAARBOEK ARMOEDE EN SOCIALE UITSLUITING

De 19de editie van het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting opent met een uitgebreid overzicht van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek en van de *beleidsontwikkelingen en recente cijfers* over armoede en sociale uitsluiting, anno 2010. We proberen een eerste schatting te maken van de impact van de crisis op de armoede en het armoedebeleid.

Het tweede deel van dit Jaarboek onderzoekt, onder de noemer tussen werk en werkelijkheid, de relatie tussen armoede en arbeid. In de eerste twee hoofdstukken schetsen we de vertrekpositie. We doen dit aan de hand van een uitgebreid overzicht van de impact van de arbeidsmarktcrisis op kansengroepen en we leggen de frictie tussen een actief arbeidsmarktbeleid en sociale integratie in Vlaanderen en Europa bloot. In de volgende drie hoofdstukken schetsen we een aantal structurele ongelijkheden op onze arbeidsmarkt. Een eerste analyse verheldert het concept van de polarisatie van de arbeidsmarkt en relateert beroepstypologieën aan veranderingen op korte en lange termijn. Een tweede hoofdstuk geeft een overzicht van de werkende armen in de actieve welvaartsstaat; via simulaties worden een aantal mogelijke beleidspistes uitgetest. Dit gedeelte sluit af met een analyse van de arbeidsmarktintegratie van allochtonen. De dynamiek van de vraag en aanbodzijde van de arbeidsmarkt komt hierbij mooi in beeld.

Een volgend hoofdstuk gaat dieper in op een conceptueel raamwerk voor activering in armoedesituaties. Dit kan gelezen worden naast de volgende drie hoofdstukken die telkens een sector bespreken die klassieke armoedebestrijding en arbeidsmarktbeleid met elkaar verbindt: de sociale economie, de arbeidszorg en de lokale diensteneconomie. We vragen ons af hoe groot hun rol nog is in een vernieuwde arbeidsmarkt. Het voorlaatste hoofdstuk gaat in op een tot nu toe vaak onderbelichte doelgroep: hoe personen met een handicap definiëren en wat doet het huidige beleid? De relatie met armoede, inkomen en activering staan hierbij centraal. Dit themagedeelte sluit af met een eerste analyse van het 'bijleren tijdens de eerste baan'. Dit hoofdstuk combineert op een interessante manier de uitdaging van levenslang leren met een veranderende arbeidsmarkt en zet zo enkele pistes uit voor de toekomst.

Ook dit jaar eindigen we met een becommentarieerd overzicht van de meest relevante *statistische gegevens* over armoede en andere vormen van sociale uitsluiting. Geactualiseerde gegevens in de periode tussen dit en het volgende Jaarboek vindt u op de OASeS-website (<http://www.oases.be>).

MEER WETEN?

Het Jaarboek is een product van het Centrum OASeS (Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad) van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie van de Universiteit Antwerpen. Het wordt gefinancierd door de Vlaamse regering en uitgegeven door Acco (Leuven/Den Haag).

Bij het verschijnen van het Jaarboek organiseren we op dinsdag 7 december 2010 op de Universiteit Antwerpen (stadscampus) een colloquium met als titel Tussen Werk en Werkelijkheid (zie bijgevoegde folder en www.oases.be).

Jan.vranken@ua.ac.be

Seppe.deblust@ua.ac.be

Danielle.dierckx@ua.ac.be

An.vanhaarlem@ua.ac.be